

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De iustitia. Quæstio 58.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

his, quæ sunt patris ad filium, vel domini ad seruum. Sed in quantum vterque est aliquid alterius, secundum hoc deficit ibi perfecta ratio iusti vel iuris.

Ad tertium dicendum, quod omnes aliæ diuersitates personarum, quæ sunt in ciuitate, habent immediatam relationem ad communitatem ciuitatis & ad principem ipsius: & ideo ad eos est iustum secundum perfectam rationem iusti. Distinguitur tamen istud iustum secundum diuersa officia. Unde dicitur ius militare, vel ius magistratum, aut sacerdotum: non propter defectum à simpliciter iusto, sicut dicitur ius paternum & dominatum; sed propter hoc, quod unicuique conditioni personæ, secundum proprium officium aliquid proprium debetur.

QVÆST. LVIII.

De iustitia, in duodecim articulos diuisa.

Einde considerandum est de iustitia.

- D** Circa quam duaruntur duodecim.
- ¶ Primo, quid sit iustitia.
 - ¶ Secundo, verum iustitia semper sit ad alterum?
 - ¶ Tertio, verum sit virtus?
 - ¶ Quarto, verum sit in voluntate sicut in subiecto?
 - ¶ Quinto, verum sit virtus generalis?
 - ¶ Sexto, verum secundum quod est generalis, sit idem in essentia cum omni virtute?
 - ¶ Septimo, verum sit aliqua iustitia particularis?
 - ¶ Octauo, verum iustitia particularis habeat propriam materiam?
 - ¶ Nono, verum sit circa passiones, vel circa operationes tantum?
 - ¶ Decimo, verum medium iustitia sit medium rei?
 - ¶ Undecimo, verum actus iustitiæ sit reddere unicuique quod suum est?
 - ¶ Duodecimo, verum iustitia sit præcipua inter omnes virtutes morales?

*Vtrum conuenienter diffiniatur iustitia, quod est
perpetua & constans voluntas, ius suum
unicuique tribuens?*

AD primum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter diffiniatur iustitia a^{*} iurisperitis quod iustitia est perpetua & constans voluntas, ius suum unicuique tribuens. Iustitia enim secundum \dagger Philosophum in quinto Ethicorum, est habitus, a quo sunt aliqui operatiui iustorum, & quo operantur, & volunt iusta. Sed voluntas nominat potentiam, vel etiam actum. Ergo inconuenienter iustitia dicitur esse voluntas.

\dagger 2 Præterea, Rectitudo voluntatis non est voluntas: alioquin si voluntas esset sua rectitudo, sequeretur quod nulla voluntas esset peruersa. Sed secundum \dagger Anselmum in libro de veritate, iustitia est rectitudo. Ergo iustitia non est voluntas.

\dagger 3 Præterea, Sola Dei voluntas est perpetua. Si ergo iustitia est perpetua voluntas, in solo Deo erit iustitia.

\dagger 4 Præterea, Omne perpetuum est constans, quia est immutabile. Superflue ergo vtrumque ponitur in diffinitione iustitiæ, & perpetuum & constans.

\dagger 5 Præterea, Reddere ius unicuique, pertinet ad principem. Si ergo iustitia sit unicuique ius suum tribuens, sequitur quod iustitia non sit nisi in principe, quod est inconueniens.

\dagger 6 Præterea, * August. dicit in lib. de moribus Ecclesiæ, quod iustitia est amor Deo tantum seruies. Non ergo reddit unicuique quod suum est.

RESPONDEO dicendum, quod prædicta iustitiæ diffinitio conueniens est, si rectè intelligatur. Cum enim omnis virtus sit habitus, qui est principium boni actus, necesse est quod virtus diffiniatur per actum bonum, qui est circa propriam materiam virtutis. Est autem iustitia circa ea, quæ ad alterum sunt, sicut circa propriam materiam, ut infra * patebit. Et ideo actus iusti.

318
4. dif. 13.
q. 3. ar. 1.
ad 1. &
veri. q. 1.
art. 5. ad
12.
* l. iust. ff.
de iu. &
iur. § 1.
instit. de
iust. et iu.
re.
¶ li. 5. c. 1.
non loq.
a princ.
to 5.
¶ in dial.
de verit.
c. 13.

c. 15. cir.
med. to 5

art. seq.

li 10. c. 9.
incip. in-
geniosus:
parum à
princa.

* 1. 4. 10. 5

2. 1. 30. 5.

2. 1. 10. 5.

simul 10.

5.

17. 11. 79.

in 10. pau

lò d prin.

10. 9.

iustitiæ per comparationem ad propriam materiam virtutis, & obiectum tãgitur, cum dicitur ius suum unicuique tribuens. Quia vñ Isidorus dicit in libro Etymolog. Iustus dicitur, quia ius custodit. Ad hoc autem, quod aliquis actus circa quamcumque materiam sit virtuosus, requiritur quod sit voluntarius, & quod sit stabilis & firmus: quia ¶ Philof. dicit in 2. Ethicor. quod ad virtutis actum requiritur: primo quidem, quod operetur sciens: secundo autem, quod eligens, & propter debitum finem: tertio, quod immobiliter operetur. Primum autem horum includitur in secundo: quia quod per ignorantiam agitur, est inuoluntarium, vt dicitur in 3. * Ethicor. Et ideò in diffinitione iustitiæ primò ponitur voluntas, ad ostendendum quod actus iustitiæ debet esse voluntarius. Additur autem de constantia, & perpetuitate, ad designandam actus firmitatem. Et ideò prædicta diffinitio est completa diffinitio iustitiæ, nisi quod actus ponitur pro habitu, qui per actum specificatur: habitus enim ad actum dicitur. Et si quis vellet eam in debitam formam diffinitionis reducere, posset sic dicere, quod iustitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate ius suum unicuique tribuit. Et quasi est eadem diffinitio cum ea, quam * Philosophus ponit in quinto Ethicorum dicens, quod iustitia est habitus, secundum quem aliquis dicitur operari iuste secundum electionem iusti.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas hic nominat actum, non potentiam. Est autem consuetum, quod apud auctores habitus per actus diffiniuntur sicut * August. dicit super Ioan. quod fides est credere quod non vides.

Ad secundum dicendum, quod neque etiam iustitia est essentialiter rectitudo, sed causaliter tantum. Est tamen habitus, secundum quem aliquis recte operatur & vult.

Ad tertium dicendum, quod voluntas potest dici per-

perpetua dupliciter. Vno modo ex parte ipsius actus qui perpetuo durat. Et sic solius Dei voluntas est perpetua. Alio modo ex parte obiecti: quia scilicet aliquis vult perpetuo facere aliquid. Et hoc requiritur ad rationem iustitiae. Non enim sufficit ad rationem iustitiae, quod aliquis velit ad horam in aliquo negotio seruare iustitiam: quia vix inuenitur aliquis qui velit in omnibus iniuste agere. Sed requiritur quod homo habeat voluntatem perpetuam, & in omnibus iustitiam conseruandi.

Ad quartum dicendum, quod quia perpetuum non accipitur secundum durationem perpetuam actus voluntatis, non superflue additur, Constans. Ut sicut per hoc, quod dicitur, Perpetua voluntas, designatur quod aliquis gerat in proposito perpetuo iustitiam conseruandi: ita etiam per hoc, quod dicitur, constans, designatur quod in hoc proposito firmiter perseueret.

Ad quintum dicendum, quod iudex reddit quod suum est, per modum imperantis & dirigentis; quia iudex est iustum animatum, & princeps est custos iusti, ut dicitur in 7. * Ethic. Sed subditi reddunt quod suum est unicuique per modum executionis.

c. 6. a me. 10. 5.

Ad sextum dicendum, quod sicut in dilectione Dei includitur dilectio proximi, ut supra * dictum est: ita etiam in hoc quod homo seruit Deo, includitur quod unicuique reddat quod debet.

q. 25. a. 1

ARTIC. II.

Verum iustitia semper sit ad alterum?

319

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod iustitia non semper sit ad alterum. Dicit enim Apost. ad Rom. 7. quod iustitia Dei, est per fidem Iesu Christi. Sed fides non dicitur per comparationem vnus hominis ad alterum. Ergo neque iustitia.

sup 4. 57
art. 4. &
infr. a 8.
co. & ad
3. et vir.

¶ 2. Praeterea, secundum * Aug. in lib. de moribus Heel. ad iustitiam pertinet ob hoc, quod seruit Deo, bene imperare caeteris, quae homini sunt subiecta. Sed appetitus sensitivus est homini subiectus, ut patet Genes. 4. ubi dicitur, Subter te erit appetitus eius, scilicet

q. 2. a. 7.
ad 12.
* c. 15. et
ca med.
10. 10.

licet

30 QVÆST. LVIII. ART. II.
licet peccau, & tu dominaberis illius. Ergo ad iusti-
tiam pertinet dominari proprio appetitui. Et sic eris
iustitia ad seipsum.

¶ 3 Præterea, iustitia Dei est æterna. Sed nihil
aliud est Deo coæternum. Ergo de ratione iustitiæ
non est, quòd sit ad alterum.

¶ 4 Præterea, sicut operationes quæ sunt ad al-
terum, indigent rectificari; ita etiam operationes,
quæ sunt ad seipsum. Sed per iusticiam rectificantur
operationes, secundum illud Prouerb. xi. iustitia
simplicis dirigit viam eius. Ergo iustitia non est so-
lum circa ea quæ sunt ad alterum, sed etiam circa
ea quæ sunt ad seipsum.

*in c. de iu-
sticia, in
prin.* SED contra est, quòd * Tullius dicit in 1. de of-
fic. quòd iustitiæ ea ratio est, qua societas hominum
inter ipsos & vitæ communitas continetur. Sed hoc
importat respectum ad alterum. Ergo iustitia est cir-
ca ea quæ sunt ad alterum.

*q. prec. a.
1. 2. & 3.
a. prec. et
q. 17. a. 1.
et 1. 2. q.
13. a. 1.* RESPONDENDO dicendum, quòd sicut supra* di-
ctum est, cum nomen iustitiæ æqualitatem importet,
ex sua ratione iustitia habet, quòd sit ad alterum:
nihil enim est sibi æquale, sed alteri. Et quia ad iu-
sticiam pertinet actus humanos rectificare, *ve* dictum*
est: necesse est quòd æqualitas ista, quam requirit iu-
sticia, sit diuersorum agere potentium. Actiones au-
tem sunt supposito ù & totorum, non autè, proprie
loquendo, partium, & formarum, seu potentiarum.
Nò enim proprie dicitur quòd manus percutiat, sed
homo per manum: neque proprie dicitur quòd calor
calefaciat, sed ignis per calorem: secundum tamen
similitudinem quamdam hæc dicuntur. Iustitia ergo
proprie dicta requirit diuersitatem suppositorum:
& idè non est nisi vnus hominis ad alium. Sed se-
cundum similitudinem accipiuntur in vno & eodem
homine diuersa principia actionum, quasi diuersa
agentia: sicut ratio, & irascibilis, & concupiscibilis.
Et idè metaphoricè in vno & eodem homine dici-
tur esse iustitia, secundum quod ratio imperat ira-
scibi-

scibili, & concupiscibili, & secundum quod hæc obediunt rationi, & vniuersaliter secundum quod vnicuique parti hominis attribuitur, quod ei conuenit. Vnde & * Philosophus in quinto Ethicorum, hanc iustitiam appellat, secundum metaphoram dictam.

c. vl. 10 5

Ad primum ergo dicendum, quod iustitia, quæ sit per fidem in nobis, est per quam iustificatur impius: quæ quidem in ipsa debita ordinatione partium animæ consistit, sicut supra * dictum est, cum de iustificatione impij ageretur. Hoc autem pertinet ad iustitiam metaphoricè dictam, quæ potest inueniri etiam in aliquo solitariam vitam agente. Et per hoc patet responso Ad secundum.

1. 2. q. 113. a. 1.

Ad tertium dicendum, quod iustitia Dei est ab æterno, secundum voluntatem, & propositum æternum. Et in hoc præcipuè iustitia consistit: quamuis secundum effectum non sit ab æterno, quia nihil est Deo coæternum.

Ad quantum dicendum, quod actiones quæ sunt hominis ad seipsum, sufficienter redificantur, redificatis passionibus, per alias virtutes morales. Sed actiones quæ sunt ad alterum, indigent speciali redificatione non solum per comparationem ad agentem, sed etiam per cõparationem ad eum, ad quem sunt. Et ideo circa eas est specialis virtus, quæ est iustitia.

ARTIC. III.

Utrum iustitia sit virtus?

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod iustitia non sit virtus. Dicitur enim Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus. Sed non est inutile facere opus virtutis. Dicit enim Ambrosius in secundo de officijs, Vtilitatem non pecuniarij lucri asstimationem dicimus, sed acquisitionem pietatis. Ergo facere quod quis debet facere non est opus virtutis. Est autem opus iustitiæ. Ergo iustitia non est virtus.

320
5. Eth. 1.
2. c. 3.

c. 6. circa prin. 10. 2

¶ 2 Præterea, Quod sit ex necessitate, non est meritorium. Sed reddere alicui quod suum est, quod pertinet ad iustitiam, est necessitatis. Ergo non est meritorium. Actibus autem virtutum meremur. Ergo iustitia non est virtus.

text. 16. tom. 3.

¶ 2 Præterea, Omnis virtus moralis est circa agibilia. Ea autem quæ exterius constituuntur, non sunt agibilia, sed factibilia: ut patet per * Philosophum in 9. Metaph. Cum ergo ad iustitiã pertineat exterius facere aliquod opus secundum se iustum, videtur quod iustitia non sit virtus moralis.

ca 36. in princ.

SED contra est, quod * Gregorius dicit in 2. Moralium, quod in quatuor virtutibus, scilicet temperantia, prudentia, fortitudine, & iustitia, tota boni operis structura confurgit.

in 2. de iust. cir. princ.

RESPONDEO dicendum, quod virtus humana est quæ bonum reddit actum humanum, & ipsum hominem bonum facit, quod quidem convenit iustitiæ. Actus enim hominis bonus redditur ex hoc, quod attingit regulã rationis, secundum quã humani actus rectificantur. Unde cû iustitia operationes humanas rectificet, manifestum est quod opus hominis bonum reddit. Et ut * Tullius dicit in 1. de offiis, ex iustitia præcipuè viri boni nominantur. Unde sicut ibidem dicit, in ea virtutis splendor est maximus.

Ad primum ergo dicendum, quod cum aliquis facit quod debet, non affert utilitatem lucri ei, cui facit quod debet, sed solum abstinere à damno eius: sibi tamen facit utilitatem, in quantum spontanea & prompta voluntate facit illud quod debet, quod est virtuose agere. Unde dicitur Sapient. 8. quod sapientia Dei, sobrietatem & iustitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus in vita nihil est utilius hominibus, scilicet virtutibus.

Ad secundum dicendum, quod duplex est necessitas. Una coactionis: & hæc quia repugnat voluntati, tollit rationem meriti. Alia autem est necessitas ex obligatione præcepti, siue ex necessitate finis: quan-

quando scilicet aliquis non potest consequi sine virtutis, nisi hoc faciat : & talis necessitas non excludit rationē meriti, in quantum aliquis hoc quod sic est necessarium, voluntariē agit : excludit tamen gloriā supererogationis, secundum illud 1. ad Corinth. 9. Si euangelizauero, non est mihi gloria : necessitas enim mihi incumbit.

Ad tertium dicendum, quod iustitia non consistit circa exteriores res quantum ad hoc, quod est facere quod pertinet ad artem; sed quantum ad hoc, quod vitur eis ad alterum.

ARTIC. IV.

¶ *Utrum iustitia sit in voluntate sicut in subiecto?*

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod iustitia non sit in voluntate, sicut in subiecto. Iustitia enim quandoque veritas dicitur. Sed veritas non est voluntatis, sed intellectus. Ergo iustitia non est in voluntate sicut in subiecto.

¶ 2 Præterea, iustitia est circa ea, quæ sunt ad alterum. Sed ordinare aliquid ad alterum, est rationis. Iustitia ergo non est in voluntate sicut in subiecto, sed magis in ratione.

¶ 3 Præterea, iustitia non est virtus intellectualis, cum non ordinetur ad cognitionem: unde relinquitur quod sit virtus moralis. Sed subiectum virtutis moralis est rationale per participationem, quod est irascibilis & concupiscibilis, ut patet per Philosophum * in primo Ethicorum. Ergo iustitia non est in voluntate sicut in subiecto, sed magis in irascibili & concupiscibili.

SED contra est, quod * Ansel. dicit, quod iustitia est reconditudo voluntatis, propter se seruata.

RESPONDEO dicendū, quod illa potentia est subiectū virtutis, ad cuius potētiam actum reconditandū virtus ordinatur. Iustitia autem non ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoscitiuum. Non enim dicimur iusti ex hoc, quod recte aliquid cognoscimus : & ideo subiectum iustitiæ non est intellectus,

Sec. Sec. Vol. ij.

C vel

321

3. dif. 33.

9. 6. ar. 4.

94. 3. q.

vir. 9. 1.

2. 5. co. 5.

et 5. etibi.

10. 1. 60. 20

cap. ult.

10. 5.

in dialo.

de ver. 6.

13.

vel ratio quæ est potentia cognoscitiua. Sed quia iusti in hoc dicimur, quod aliquid rectè agimus: proximum autem principium actus est vis appetitiua: necesse est quod iustitia sit in aliqua vi appetitiua, sicut in subiecto. Est autem duplex appetitus, scilicet voluntas quæ est in ratione, & appetitus sensitius consequens apprehensionem sensus, qui diuiditur per irascibilem & concupiscibilem, vt in 1. * habitum est. Reddere autem vnicuique quod suum est, non potest procedere ex appetitu sensitiuo: quia apprehensio sensitua non se extendit ad hoc, quod cõsiderare possit proportionem vnius ad alterum: sed hoc est proprium rationis. Vnde iustitia non potest esse sicut in subiecto in irascibili vel concupiscibili, sed solum in voluntate. Et idèd Philos. * diffinit iustitiã per actum voluntatis, vt ex supra † dictis patet.

q. 81. ar. 1.

li. 5. ethi. c. 1. 5. ad fin. † 2. 1. hu-ius qu.

Ad primum ergo dicendum, quod quia voluntas est appetitus rationalis: idèd rectitudo rationis quæ veritas dicitur, voluntati impressa propter propinquitatem ad rationem, nomen retinet veritatis. Et inde est quod quandoque iustitia veritas vocatur.

Ad secundum dicendum, quod voluntas fertur in suum obiectum consequenter ad apprehensionem rationis. Et idèd quia ratio ordinat in alterum, voluntas potest velle aliquid in ordine ad alterum: quod pertinet ad iustitiam.

Ad tertium dicendum, quod rationale per participationem non solum est irascibile & concupiscibile, sed omninò appetitiuum, vt dicitur in 1. * Ethic quia omnis appetitus obedit rationi. Sub appetitiuo autem comprehenditur voluntas. Et idèd voluntas potest esse subiectum virtutis moralis.

s. ult. 10. mo 5. 3 2 2 infr. q. 6. 6. 7. 6. q. 59. a. 1. et 1. 2. q. 60. ar. 3. es 5. ethi. le. 1. 2. 6. 3.

ARTIC. V.

Utrum iustitia sit virtus generalis?

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod iustitia non sit virtus generalis. Iustitia enim condiuiditur alijs virtutibus, vt patet Sap. 8. Sobrietatem & iustitiam docet, prudentiam & virtutem. Sed generale

rale non condiuiditur seu connumeratur speciebus sub illo generali contentis. Ergo iustitia non est virtus generalis.

¶ 2 Præterea, Sicut iustitia ponitur virtus cardinalis, ita etiam temperantia & fortitudo. Sed temperantia vel fortitudo non ponitur virtus generalis. Ergo neque iustitia debet aliquo modo poni virtus generalis.

¶ 3 Præterea, Iustitia est semper ad alterum, vt supra* dictum est. Sed peccatū quod est in proximū, non potest esse peccatum generale: sed diuiditur contra peccatum, quo peccat homo contra seipsum. Ergo etiam neque iustitia est virtus generalis.

SED contra est, quod Philof. dicit* in 5. Ethic. quod iustitia est omnis virtus.

RESPONDEO dicendum, quod iustitia, sicut dictū est, *ordinat hominem in comparatione ad alium. Quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo ad alium singulariter consideratum. Alio modo ad aliū in communi, secundū scilicet quod ille qui seruit ali cui communitati, seruit omnibus hominibus qui sub cōmunitate illa continentur. Ad vtrumque ergo se potest habere iustitia secundam propriam rationem. Manifestum est autem quod omnes qui sub cōmunitate aliqua continentur, comparantur ad cōmunitatem sicut partes ad totum. Pars autem id quod est totius est: vnde & quodlibet bonū partis est ordinabile in bonum totius. Secundum hoc ergo, bonum cuiuslibet virtutis siue ordinantis aliquem hominem ad seipsum, siue ordinantis ipsum ad aliquas alias personas singulares, est referibile ad bonum commune, ad quod ordinat iustitia. Et secundum hoc actus omnium virtutum possunt ad iustitiam pertinere, secundum quod ordinat hominem ad bonum commune. Et quantum ad hoc, iustitia dicitur virtus generalis. Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune, vt supra habitū* est; inde est quod talis iustitia, prædicto modo generalis, dicitur iustitia legalis: quia

ar. 2. huius
ius qu.

c. 1. et 2.
80. 5.

ar. 2. huius
ius qu.

1. 2. q. 90
A. 2. et ar.
qu. 4. qu.
præced.

scilicet per eam homo concordat legi ordinati actus omnium virtutum in bonum commune.

Ad primum ergo dicendum, quod iustitia conditionitur seu connumeratur alijs virtutibus, non in quantum est generalis, sed in quantum est specialis virtus, vt infra * dicitur.

art. 7. q. 12. huius quest.

Ad secundum dicendum, quod temperantia & fortitudo sunt in appetitu sensitivo, id est, in concupiscibili & irascibili. Huiusmodi autem vires sunt appetituum quorundam bonorum particularium, sicut & sensus est particularium cognoscitivus. Sed iustitia est sicut in subiecto in appetitu intellectivo, qui potest esse uniuersalis boni, cuius intellectus est apprehensivus. Et ideo iustitia magis potest esse virtus generalis, quam temperantia vel fortitudo.

Ad tertium dicendum, quod illa quæ sunt ad seipsam, sunt ordinabilia ad alterum, præcipue ad bonum commune. Vnde & iustitia legalis secundum quod ordinat ad bonum commune, potest dici virtus generalis. Et eadem ratione iniustitia potest dici peccatum commune. Vnde dicitur 1. Io. 3. q. omne peccatum est iniquitas.

ARTIC. VI.

Vtrum iustitia, secundum quod est generalis, sit idem per essentiam cum omni virtute?

323
2.2. q. 60.
a. 3. ad 2.
q. ar. 7.
co. q. 3.
d. 9. q. 1.
a. 1. q. 2.
co. q. 5.
ethi. le. 2.
fin.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod iustitia secundum quod est generalis, sit idem per essentiam cum omni virtute. Dicit enim * Philof. in 5. Ethic. q. virtus & iustitia legalis est eadem omni virtuti: esse autem non est idem. Sed illa quæ differunt solum secundum esse, vel secundum rationem, non differunt secundum essentiam. Ergo iustitia est idem secundum essentiam cum omni virtute.

¶ 2 Præterea, Omnis virtus, quæ non est idem per essentiam cum omni virtute, est pars virtutis. Sed iustitia prædicta, vt ibidem * Philof. dicit, non est pars virtutis, sed tota virtus. Ergo prædicta iustitia est idem essentialiter cum omni virtute.

* 1 in fi
ve, 10. 9.

¶ 3 Præterea, Per hoc quod aliqua virtus ordi-

nat actum suum ad altiorem finem, non diuercatur secundum essentiam habitus; sicut idem est essentialiter habitus temperantiz, etiam si actus eius ordinetur ad bonum diuinum. Sed ad iustitiam legalem pertinet, quod actus omnium virtutum ordinentur ad altiorem finem, id est, ad bonum commune multitudinis, quod præminet bono vnius singularis personæ. Ergo videtur quod iustitia legalis essentialiter sit omnis virtus.

¶ 4 Præterea, Omne bonum partis, ordinabile est ad bonum totius: vnde si non ordinetur in illud, videtur esse vanum & frustra. Sed illud quod est secundum virtutem, non potest esse huiusmodi. Ergo videtur quod nullus actus possit esse alicuius virtutis, qui non pertineat ad iustitiam generalem, quæ ordinatur in bonum commune. Et sic videtur quod iustitia generalis sit idem in essentia cum omni virtute.

SED contra est, quod dicit * Philosophus in quinto Ethicorum. quod multi in proprijs quidem possunt virtute vti: in his autem quæ ad alterum sunt, non possunt. Et in 3. ¶ Polit dicit, quod non est simpliciter eadem virtus boni viri, & boni ciuis. Sed virtus boni ciuis est iustitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum commune. Ergo non est eadem iustitia generalis cum virtute communi, sed vna potest sine alia haberi.

*eod. lib.
& capis.
10. 5.
c. 1. passio
ante fin.
¶ c. 3. 10. 5*

RESPONDEO dicendum, quod generale dicitur aliquid dupliciter: vno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem & equum, & ad alia huiusmodi. Et hoc modo generale oportet quod sit idem essentialiter cum his, ad quæ est generale: quia genus pertinet ad essentiam speciei, & cadit in definitione eius. Alio modo dicitur aliquid generale secundum virtutem; sicut causa vniuersalis est generalis ad omnes suos effectus, vt sol ad omnia corpora, quæ illuminatur vel immutatur per virtutem ipsius. Et hoc modo generale non oportet quod sit idem in essentia cum his, ad quæ est generale: quia non est eadem es-

ar. 5. huius
ius quasi.

sentia causæ, & effectus. Hoc autem modo secundum prædicta, iustitia legalis dicitur esse virtus generalis, in quantum scilicet ordinat actus aliarum virtutum ad suum finem, quod est mouere per imperium omnes alias virtutes. Sicut enim charitas potest dici virtus generalis, in quantum ordinat actus omnium virtutum ad bonum diuinum: ita etiam iustitia legalis, in quantum ordinat actus omnium virtutum ad bonum commune. Sicut ergo charitas quæ respicit bonum diuinum vt proprium obiectum, est quædam specialis virtus secundum suam essentiam: ita etiam iustitia legalis est quædam specialis virtus secundum suam essentiam, secundum quod respicit commune bonum vt proprium obiectum. Et sic est in principe principaliter & quasi architectonicè: in subditis autem secundo, & quasi administratiuè. Potest tamen quælibet virtus secundum quod à prædicta virtute, speciali quidem in essentia, generali autem secundum virtutem, ordinatur ad bonum commune, dici iustitia legalis. Et hoc modo loquendi iustitia legalis est idem in essentia cum omni virtute, & differt autem ratione. Et hoc modo loquitur Philosophus. Vnde patet responsio Ad primum, & Secundum.

Ad tertium dicendum, quod etiam illa ratio secundum hunc modum procedit de iustitia legali, secundum quod virtus imperata à iustitia legali, iustitia legalis dicitur.

Ad quartum dicendum, quod quælibet virtus secundum propriam rationem ordinat actum suum ad propriam finem illius virtutis. Quod autem ordinatur ad vteriores finem siue semper siue aliquando, hoc non habet ex propria ratione: sed oportet esse aliam superiorem virtutem à qua in illum finem ordinatur. Et sic oportet esse vnā virtutem superiorem, quæ ordinet omnes virtutes in bonum commune, quæ est iustitia legalis: & est alia per essentiam ab omni virtute.

Vtrum sit aliqua iustitia particularis præter iustitiam generalem?

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod non sit aliqua iustitia particularis præter iustitiam generalem. In virtutibus enim nihil est superfluum, sicut nec in natura. Sed iustitia generalis sufficienter ordinat hominē circa omnia quæ ad alterū sunt. Ergo non est necessaria aliqua iustitia particularis.

324
suq. ar 5.
6.
inf. 9. 59.
art. 1.
1. 2. 9. 60
a. 3. et 5.
ethi. le. 1.
2. & 3.
a. 5. et 6.

¶ 2 Præterea, Vnum & multa non diuersificant speciem virtutis. Sed iustitia legalis ordinat hominē ad alterum, secundum ea quæ ad multitudinem pertinent, vt ex prædictis * patet. Ergo non est alia species iustitiæ, quæ ordinet hominem ad alterū in his, quæ pertinent ad vnā singularem personam.

¶ 3 Præterea, Inter vnā singularem personam & multitudinem ciuitatis, media est multitudo domestica. Si ergo est iustitia alia particularis per cōparationem ad vnā personam præter iustitiam generalem, pari ratione debet esse alia iustitia œconomica, quæ ordinet hominem ad bonum commune vnius familiaris: quod quidem non dicitur. Ergo nec aliqua particularis iustitia est præter iustitiam legalem.

SED contra est, quod * Chrysostr. super illud Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: dicit, Iustitiam autem dicit vel vniuersalem virtutem, vel particularem, auaritiæ contrariam.

ho. 15. in
int. prin.
& med.
ro. 2.
ar. prac.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, Iustitia legalis non est essentialiter omnis virtus: sed oportet præter iustitiam legalem, quæ ordinet hominē immediatē ad bonum commune, esse alias virtutes, quæ immediatē ordinant hominem circa particularia bona: quæ quidem possunt esse vel ad seipsum, vel ad alteram singularem personam. Sicut ergo præter iustitiam legalem oportet esse aliquas virtutes particulares, quæ ordinant hominem in seipso, puta temperantiam & fortitudinem: ita etiam præter iustitiam legalem oportet esse particularem quandā

C 4 iusti-

iustitiam, quæ ordinet hominem circa ea, quæ sunt ad alteram singularem personam.

Ad primum ergo dicendum, quod iustitia legalis sufficienter quidem ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum; quantum ad commune quidem bonum, immediatè; quantum autem ad bonum unius singularis personæ, mediatè. Et ideo oportet esse aliquam particularem iustitiam, quæ immediate ordinet hominem ad bonum alterius singularis personæ.

Ad secundum dicendum, quod bonum commune civitatis & bonum singulare unius personæ, non differunt solum secundum multum & paucum, sed secundum formalem differentiam. Alia enim est ratio boni cõmunis & boni singularis, sicut alia est ratio totius & partis. Et ideo Philof. in 1. * Polit. dicit, quod non bene dicunt, qui dicunt civitatem & domum, & alia huiusmodi differre solum multitudine & paucitate, & non specie.

Ad tertium dicendum, quod domestica multitudo secundum Philof. in 1. * Polit. distinguitur secundum tres coniugationes, scilicet vxoris & viri, patris & filij, domini & serui: quarum personarum una est quasi aliquid alterius. Et ideo ad huiusmodi personas non est simpliciter iustitia, sed quedam iustitiæ species, scilicet economica, ut dicitur in 7. 5. Ethic.

ARTIC. VIII.

Utrum iustitia particularis habeat materiam specialem?

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod iustitia particularis non habeat materiam specialem. Quia super illud Gen. 2. Fluvius quartus ipse est Euphrate: dicit gloss. Euphrates frugifer interpretatur, nec dicitur cõtra quos vadat: quia iustitia ad omnes animæ partes pertinet. Hoc autè non esset, si haberet materiam specialem: quia quilibet materia specialis ad aliquam specialem potentiam pertinet. Ergo iustitia particularis non habet materiam specialem.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in li. 83. * quæst. quod quatuor

.1. circ a
eprim.

s. 2. & c.
vl. 10. 5.

¶ 6 in fi
ne, & c.
vl. 10. 5.

325

1. 2. 9. 69

a. 2. cor.

& 3. dis.

33. 9. 2. a.

2. & 9. 2.

et 2 ethi.

le. 8. co. 2

* 9. 61. 60

no 4.

tuor sunt animæ virtutes, quibus in hac vita spiritua-
liter viuitur, scilicet temperantia, prudentia, fortitu-
do, & iustitia: & dicit quòd quarta est iustitia, quæ
per omnes diffunditur. Ergo iustitia particularis quæ
est vna de quatuor virtutibus cardinalibus, non habet
specialem materiam.

¶ 3 Præterea, iustitia dirigit hominem sufficienter
in his, quæ sunt ad alterum. Sed per omnia quæ sunt
huius vitæ, homo potest ordinari ad alterum. Ergo
materia iustitiæ est generalis & non specialis.

SE D contra est, quòd * Philof. in 5. Ethic. ponit
iustitiam particularem circa ea specialiter, quæ per-
tinent ad communicationem vitæ. *1. 5. c. 2.
10. 5.

RESPONDEO dicendum, quod omnia quæcūque re-
ctificari possunt per rationē, sunt materia virtutis mo-
ralis, quæ diffinitur per rationē rectam: vt patet per
Phil. in 2. * Ethic. Possunt autē per rationē rectificari
& interiores animæ passiones, & exteriores actiones *1. 2. c. 2.
6. 5.
& res exteriores, quæ in vsum hominis veniunt: sed
tū per exteriores actiones & per exteriores res, qui-
bus sibi inuicē homines cōicere possunt, attēditur or-
dinatio vnius hominis ad alterū: secundū autem inte-
riores passiones consideratur rectificatio hominis in
seipso. Et ideo cum iustitia ordinetur ad alterum, nō
est circa totam materiam virtutis moralis, sed solum
circa exteriores actiones & res, secundum quandam
rationem obiecti specialem: prout scilicet secundum
eas vnus homo alteri ordinatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd iustitia pertinet
quidem essentialiter ad vnā partem animæ, in qua
est sicut in subiecto, scilicet ad voluntatem, quæ qui-
dem mouet per suū imperiū omnes alias animas par-
tes. Et sic iustitia non directē, sed quasi per quādam
redundantiam ad omnes alias animæ partes pertinet.

Ad secundum dicendum, quòd sicut supra * dictū 1. 2. q. 63
a. 3. c. 4
est, virtutes cardinales dupliciter accipiuntur. Vno
modo, secundum quòd sunt speciales virtutes habentes
determinatas materias; alio modo secundum
quòd

*eod. libro
et c. in ar
gum. cit.*

quod significant quosdam generales modos virtutis: & hoc modo loquitur ibi * August. dicit enim quod prudentia est cognitio rerum appetendarum & fugiendarum. Temperantia est refrenatio cupiditatis ab his quæ temporaliter delectant. Fortitudo est firmitas animi aduersus ea, quæ temporaliter molesta sunt. Iustitia est quæ per cæteras diffunditur, dilectio Dei & proximi, quæ scilicet est communis radix totius ordinis ad alterum.

Ad tertium dicendum, quod passiones interiores, quæ sunt pars materiæ moralis, secundum se non ordinantur ad alterum, quod pertinet ad specialem rationem iustitiæ: sed earum effectus sunt ad alterum ordinabiles, scilicet operationes exteriores. Vnde non sequitur quod materia iustitiæ sit generalis.

ARTIC. IX.

326

Verum iustitia sit circa passiones?

4. d. 15. q.
1. a. 1. q.
2. ad 2.
* l. 2. c. 3
to 5.
† 1. 2. q.
23. ar. 4.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quod iustitia sit circa passiones. Dicit enim Philosoph. in * 2. Ethic. quod circa voluptates & tristitias est moralis virtus. Voluptas autem, id est, delectatio, & tristitia sunt passiones quædam, vt supra † habitum est, cum de passionibus ageretur. Ergo iustitia cum sit virtus moralis, erit circa passiones.

¶ 2 Præterea, Per iustitiam rectificantur operationes, quæ sunt ad alterum. Sed operationes huiusmodi rectificari non possunt, nisi passiones sint rectificate: quia ex inordinatione passionum procedit inordinatio in prædictis operationibus. Propter concupiscentiam enim venereorum proceditur ad adulterium: & propter superfluum amorem pecuniæ proceditur ad furtum. Ergo oportet quod iustitia sit circa passiones.

¶ 3 Præterea, Sicut iustitia particularis est ad alterum: ita etiam & iustitia legalis. Sed iustitia legalis est circa passiones: alioquin non se extenderet ad omnes virtutes, quarum quædam sunt manifestè circa passiones. Ergo iustitia est circa passiones.

SED

SED contra est, quòd Philosophus dicit in * 1.5. c. 1. et 5. Ethic. quòd est circa operationes. 2. 10. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd huius quæstionis veritas ex duobus apparet. Primò quidem ex ipso subiecto iustitiæ, quòd est voluntas: cuius motus vel actus non sunt passiones, vt supra * habitum est, sed solum motus appetitus sensitiui passiones dicuntur. Et ideo iustitia non est circa passiones, sicut temperantia & fortitudo, quæ sunt irascibilis & concupiscibilis, sunt circa passiones. Alio modo ex parte materiæ: quia iustitia est circa ea quæ sunt ad alterum: non autem per passiones interiores immèdiatè ad alterum ordinamur. & ideo iustitia circa passiones non est. 1. 2. 9. 22. 2. 3. et 9. 59. ar. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd non quælibet virtus moralis est circa voluptates & tristitias, sicut circa materiam: nam fortitudo est circa timores & audacias. Sed omnis virtus moralis ordinatur ad delectationem & tristitiam, sicut ad quòsdam fines consequentes: quia, vt Philof. dicit in 7. * Ethic. Delectatio & tristitia est finis principalis, ad quem respicientes, vnumquodque, hoc quidem malum, hoc quidem bonum dicimus. Et hoc modo pertinent etiam ad iustitiam: quia non est iustus qui non gaudet iustis operationibus, vt dicitur in 1. * Ethic. 1. 7. c. 18. in princ. 10. 5. * 1. 1. c. 3. 10. 5.

Ad secundum dicendum, quòd operationes exteriores mediæ sunt quodammodo inter res exteriores, quæ sunt earum materia, & inter passiones interiores, quæ sunt earum principia. Contingit autem quandoque esse defectum in vno eorum sine hoc, quòd sit defectus in alio. Sicut si aliquis surripiat rem alterius non cupiditate habendi, sed voluntate nocendi: vel e conuerso, si aliquis alterius rem concupiscat, quam tamen surripere non velit. Rectificatio ergo operationum, secundum quòd ad exteriora terminantur, pertinet ad iustitiam. Sed rectificatio earum secundum quòd a passionibus oriuntur, pertinet ad alias virtutes morales, quæ sunt circa passiones.

nes. Unde surreptionem alienæ rei iustitia impedit, in quantum est contra æqualitatem in exterioribus constituendam; liberalitas verò in quantum procedit ab immoderata concupiscentia diuitiarum. Sed quia operationes exteriores non habent speciem ab interioribus passionibus, sed magis à rebus exterioribus, sicut ex obiectis: ideo per se loquendo, operationes exteriores magis sunt materia iustitiæ, quàm aliarum virtutum moralium.

Ad tertium dicendam, quòd bonum commune est finis singularium personarum in communitate existentium, sicut bonum totius, finis est cuiuslibet partium. Bonum autem vnius personæ singularis nõ est finis alterius. Et ideo iustitia legalis, quæ ordinatur ad bonum cõe, magis se potest extendere ad interiores passiones, quibus homo alicqualiter disponitur in seipso, quàm iustitia particularis, quæ ordinatur ad bonum alterius singularis personæ: quamuis iustitia legalis principalius se extendat ad alias virtutes quantum ad exteriores operationes earum, in quantum scilicet præcipit lex, fortia opera facere, & quæ temperati, & quæ mansueti, vt dicitur in 1. 5. Ethic.

ARTIC. X.

Vtrum medium iustitia sit medium rei?

† 1. 5. Eth.

o. 2. d. me.

20. 5.

3 27

1 2. q. 64

a. 2. c. 3.

d. 33. q. 1

a. 3. q. 2.

et 4. d. 25

q. 1. a. 1.

q. 2. c.

vir. q. 1.

ar. 13. ad

7. 12. 13.

c. 17.

1. 2. c. 6.

20. 5.

† 1. 2. c. 6.

20. 5.

* 1. 5. c. 1.

pari ar.

te med.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quòd medium iustitiæ non sit medium rei. Ratio enim generis saluatur in omnibus speciebus. Sed virtus moralis in secundo * Ethicor. diffinitur esse habitus electius in medietate existens, determinata ratione quo ad nos. Ergo & iniustitia est medium rationis, & non rei.

¶ 2 Præterea, In his quæ simpliciter sunt bona, non est accipere superfluum & diminutū, & per consequens nec medium: sicut patet de virtutibus, vt dicitur in 2. † Ethicor. Sed iustitia est circa simpliciter bona, vt dicitur in quinto * Ethic. Ergo iniustitia non est medium rei.

¶ 3 Præterea, In alijs virtutibus ideo dicitur esse medium

medium rationis & non rei, quia diuersimodè accipitur per comparationem ad diuersas personas: quia quod uni est multum, alteri est parum, vt dicitur in 2. † Ethic. Sed hoc etiam obseruatur in iustitia. Non enim eadem pœna punitur, qui percutit principem, & qui percutit priuatam personam. Ergo etiam iustitia non habet medium rei, sed medium rationis.

SED contra est, quod * Philos. in 2. Ethic. assignat medium iustitiæ, secundum proportionalitatem arithmeticam: quod est medium rei.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut supra * dictum est, aliæ virtutes morales principaliter consistunt circa passiones, quarum rectificatio non attenditur nisi secundum comparationem ad ipsum hominem, cuius sunt passiones: secundum scilicet quod irascitur & concupiscit prout debet secundum diuersas circumstantias. Et ideo medium talium virtutum non accipitur secundum proportionem vnus rei ad alteram, sed solum secundum comparationem ad ipsum virtuosum. Et propter hoc in ipsis est medium solum secundum rationem, quo ad nos. Sed materia iustitiæ est exterior operatio, secundum quod ipsa vel res cuius est vsus, debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale autem est realiter medium inter maius & minus, vt dicitur in decimo. * Metaphysic. Vnde iustitia habet medium rei.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc medium rei est etiam medium rationis: & ideo in iustitia saluatur ratio virtutis moralis.

Ad secundum dicendum, quòd bonum simpliciter dupliciter dicitur: vno modo, quod est omnibus modis bonum: sicut virtutes sunt bonæ. Et sic in his quæ sunt bona simpliciter, non est accipere medium & extrema. Alio modo dicitur aliquid simpliciter bonum: quia est absolute bonum, scilicet secundum suam naturam

† l. 2. c. 6.
non procul a fine
to. 5.
li. 2. c. 6.
co. 5.

a. prec. et
1. 2. q. 59
a. 4. et 9.
60. a. 2.

l. 10. sem.
18 et 19.
co. 3.

naturam consideratum : quamuis per abusum possit fieri malum : sicut patet de diuitijs & honoribus. Et in talibus potest accipi superfluum, diminutum, & medium, quantum ad homines, qui possunt eis vti vel bene, vel male. Et sic circa simpliciter bona dicitur esse iustitia.

Ad tertium dicendum, quod iniuria illata aliam proportionem habet ad principem, & aliam ad personam priuatam. Et ideo oportet aliter adæquare, & vtramque iniuriã per vindictam: quod pertinet ad diuersitatem rei, & non solum ad diuersitatem rationis.

ARTIC. XI.

Utrum actus iustitia sit reddere unicuique quod suum est?

328

*inf. q. 66.**a 3. et 5.**cor. q. 1.**p. q. 21. a.**1. co. q. 2.**d. 27. a. 2.**50 et ad 3.***l. 14. c. 9.**uir. ff. 2. 3.**1. 1. in c.**de iustit.**l. 1. c. 24.**uir. ff. 2. 1.**h. iustitia**ff. de iust.**et iure.**1. 1. inst.**de iust. et**inr.*

AD vndecimum sic proceditur. Videtur, quod actus iustitiæ non sit reddere unicuique quod suum est. Augustinus enim 14. de Trin. attribuit iustitiæ subuenire miseris. Sed in subueniendo miseris non tribuimus eis quæ sunt eorum, sed magis quæ sunt nostra. Ergo iustitiæ actus non est tribuere unicuique quod suum est.

¶ 2. Præterea, ¶ Tullius in libro de Offic. dicit, quod beneficentia (quam benignitatem vel liberalitatem appellare licet) ad iustitiam pertinet. Sed liberalitatis est, de proprio dare alicui, non de eo quod est eius. Ergo iustitiæ actus non est reddere unicuique quod suum est.

¶ 3. Præterea, Ad iustitiam pertinet, non solum res dispensare debito modo, sed etiam iniuriosas actiones cohibere, puta homicidia, adulteria, & alia huiusmodi. Sed reddere quod suum est, videtur solum ad dispensationem rerum pertinere. Ergo non sufficienter per hoc notificatur actus iustitiæ, quod dicitur, actus eius esse reddere unicuique quod suum est.

SE D contra est quod *Ambr. dicit in 1. de Offic. Iustitia est quæ unicuique quod suum est, tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem æquitatem custodiat.

R E.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut * di-
ctum est, materia iustitiæ est operatio exteriorum,
secundum quod ipsa vel res, qua per eam utimur,
proportionatur alteri personæ, ad quam per iustitiã
ordinamur. Hoc autem dicitur esse suũ uniuscuiusque
personæ, quod ei secundum proportionis æqualitatẽ
debetur. Et ideo proprius actus iustitiæ nihil aliud
est, quàm reddere unicuique quod suum est.

a. 9. et 10
huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd iustitiæ, cùm
sit virtus cardinalis, quædam aliæ virtutes secunda-
riæ adiunguntur: sicut misericordia, liberalitas, &
aliæ huiusmodi virtutes, vt infra * patebit. Et ideo
subuenire miseris, quod pertinet ad misericordiam,
siue pietatem; & liberaliter benefacere, quod perti-
net ad liberalitatem: per quãdam reductionem attri-
buitur iustitiæ sicut principali virtuti. Et per hoc pa-
tet responsio Ad secundum.

q. 80. a. 1

Ad tertium dicendum, quòd sicut * Philosophus
dicit in 5. Ethic. Omne superfluum in his quæ ad iu-
sticiam pertinent, lucrum, extenso nomine, vocatur:
sicut & omne quod minus est, vocatur damnum. Et
hoc ideo, quia iustitia prius est exercita, & commu-
nitus exercitatur in voluntarijs commutationibus re-
rum; puta emptione & venditione, in quibus pro-
priè hæc nomina dicuntur. Et exinde deriuantur hæc
nomina ad omnia, circa quæ potest esse iustitia. Et
eadem ratio est de hoc, quod est reddere unicuique
quod suum est.

* l. 5. c. 4.
eo. 5.

ARTIC. XII.

*Utrum iustitia præmineat inter omnes virtutes
morales?*

329

AD duodecimum sic proceditur. Videtur, quòd
iustitia nõ præmineat inter omnes virtutes mo-
rales. Ad iustitiã enim pertinet, reddere alteri quod
suum est: ad liberalitatem autem pertinet de pro-
prio dare, quod virtuosius est. Ergo liberalitas est
maior virtus, quàm iustitia.

inf. q. 123
a. 12. Et
q. 141. a.
8. Et 12.
q. 66. a. 4
et 3. d. 35
q. 1. a. 3.
q. 1. c. 68.

¶ 2 Præterea, Nihil ornatur nisi per aliquod di-
gnius

gnus se. Sed magnanimitas est ornamentum & iustitia & omnium virtutum: ut dicitur in 4.* Ethic. Ergo magnanimitas est nobilior quàm iustitia.

* 1.4.c.3. ante me. 30. 5. ¶ 3 Præterea, Virtus est circa difficile & bonum, ut dicitur in 2.† Ethicor. Sed fortitudo est circa magis difficilia, quàm iustitia, id est, circa pericula mortis, ut dicitur in 3.* Ethic. Ergo fortitudo est nobilior iustitia.

2. simul. 10. 5. SED contra est, quod * & Tullius dicit in 1. de Officijs, In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur.

† lib. 1. in c. de iustitia circa princ.

RESPONDEO dicendum, quòd si loquamur de iustitia legali, manifestum est quòd ipsa est præclarior inter omnes virtutes morales, in quantum bonum commune præminet bono singulari vnus personæ. Et secundum hoc * Philosophus in quinto Ethicor. dicit, quòd præclarissima virtutum videtur esse iustitia, & neque est Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis. Sed etiam si loquamur de iustitia particulari, præcellit inter alias virtutes morales, duplici ratione. Quarum prima potest sumi ex parte subiecti: quia scilicet est in nobiliori parte animæ, id est, in appetitu rationali, scilicet in voluntate, alijs virtutibus moralibus existentibus in appetitu sensitivo, ad quem pertinent passionnes, quæ sunt materia aliarum virtutum moralium. Secunda ratio sumitur ex parte obiecti.

Nam aliæ virtutes laudantur solum secundum bonum ipsius virtuosus: iustitia autem laudatur secundum quod virtuosus ad alium bene se habet. Et sic iustitia quodammodo est bonum alterius, ut dicitur in 5.* Ethic. Et propter hoc Philosophus dicit in 1.† Rhetor. Necesse est maximas virtutes esse eas, quæ sunt alijs honestissimæ: siquidem est virtus potentia benefactiua. Propter hoc & fortes & iustos maximè honorant, quoniam fortitudo est utilis alijs in bello, iustitia autem & in bello & in pace.

* 1.5.c.1. aliquantulum ante se. 10. 5. † 1. Rhet. 2.9. paulo à princ. 10. 6.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quòd liberalitas, etsi de suo det, tamen hoc facit, in quantum in hoc considerat propriæ virtutis bonum. Iustitia autem dat alteri quod suum est, quasi considerans bonum commune. Et propterea iustitia obseruatur ad omnes: liberalitas autem ad omnes se extendere non potest. Et iterum liberalitas, quæ de suo dat, supra iustitiam fundatur, per quam unicuique quod suum est, tribuitur.

Ad secundum dicendum, quòd magnanimitas quando superuenit iustitiæ, auget eius bonitatē: quæ tamen sine iustitia, nec virtutis rationem haberet.

Ad tertium dicendum, quòd fortitudo, etsi consistat circa difficiliora, non tamen est circa meliora, cum sit solum in bello utilis: iustitia autem & in pace & in bello, sicut & dictum est. *In co. ar.*

QVÆST. LIX.

De iniustitia, in quatuor articulos diuisa.

Inde considerandum est de iniustitia.

- D** Et circa hoc quærentur quatuor.
- ¶ Primo, utrum iniustitia sit speciale vitium?
 - ¶ Secundo, utrum iniusta agere sit proprium iniusti?
 - ¶ Tertio, utrum aliquis possit iniustum pati, volens?
 - ¶ Quarto, utrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale?

ARTIC. I.

Utrum iniustitia sit vitium speciale? 330

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd iniustitia non sit vitium speciale. Dicitur enim 1. 1o. 3. Omne peccatum est iniquitas. Sed iniquitas videtur idem esse quod iniustitia: quia iustitia est æqualitas quædam. Unde iniustitia idem videtur esse quod inæqualitas, siue iniquitas. Ergo iniustitia non est speciale peccatum.

¶ 2. Præterea, Nullum speciale peccatum opponitur omnibus virtutibus. Sed iniustitia opponitur omnibus virtutibus. Nam quatum ad adulterium, op-
Sec. Sec. Vol. ij. D po-

*Sup. q. 58.
ar. 5. ad 3
& inf. q.
79. ar. 2.
ad 3.*